

Тема 2. Відношення та пропорції. Відсотки. Текстові задачі

Відсотком називають одну соту — $\frac{1}{100}$, позначають — 1 %, тобто $1\% = \frac{1}{100}$. Один відсоток будь-якої величини означає $\frac{1}{100}$ (або 0,01) цієї величини, тоді 100 % будь-якого числа буде саме число:

наприклад: $\frac{100}{100} \cdot a = a$; 50 % від деякого числа a буде $\frac{50}{100} a = \frac{1}{2} a = 0,5a$; 4 % від деякого числа b буде $\frac{4}{100} b = \frac{1}{25} b = 0,04b$.

Будь-яке число можна подати у відсотках. Для цього потрібно це число помножити на 100. Наприклад: $0,37 = 0,37 \cdot 100\% = 37\%$; $0,04 = 0,04 \cdot 100\% = 4\%$; $2,1 \cdot 100\% = 210\%$.

Будь-яке число відсотків можна записати у вигляді десяткового дробу. Для цього потрібно число відсотків поділити на 100. Наприклад: $25\% = 25 : 100 = 0,25$; $5\% = 5 : 100 = 0,05$.

Щоб знайти відсотки від числа, потрібно число поділити на 100 (знайти 1 % від числа) і помножити на кількість відсотків. Наприклад: знайти 40 % від числа 90. $x = \frac{90}{100} \cdot 40 = 36$.

Щоб знайти число за його відсотками, потрібно число поділити на кількість відсотків (знайти 1 % числа) і помножити на 100. Наприклад: знайти число, 20 % якого становить 25. $x = \frac{25}{20} \cdot 100 = 125$.

Щоб знайти, скільки відсотків становить число a від числа b , потрібно число a поділити на число b і помножити на 100. Наприклад: знайти, скільки відсотків становить число 5 від 20:

$$x = \frac{5}{20} \cdot 100\% = 25\%.$$

Щоб знайти суму грошей, яка буде на рахунку через n місяців за умови, що банк виплачує щомісячно $m\%$ від внесеної суми S_0 , використовують **формулу простих відсотків**:

$$S_n = S_0 \left(1 + n \frac{m}{100} \right).$$

Щоб знайти суму грошей, яка буде на рахунку через n років, якщо внесено на рахунок суму S_0 під $m\%$ річних і за умови, що нараховані відсотки щороку приєднуються до вкладу, використовують **формулу складних відсотків**:

$$S_n = S_0 \left(1 + \frac{m}{100} \right)^n.$$

Приклад 1. У школі навчається 400 учнів. Із них 60 % взяли участь у написанні радіодиктанту української мови. Скільки учнів взяли участь у написанні диктанту?

● $x = \frac{400}{100} \cdot 60 = 240$. Отже, 240 учнів взяли участь у написанні радіодиктанту.

Відповідь: 240. ●

Приклад 2. У шкільній олімпіаді з математики взяли участь 60 учнів, що становить 20 % від усіх учнів школи. Скільки всього учнів навчається в школі?

● $x = \frac{60}{20} \cdot 100 = 300$. Отже, у школі навчається 300 учнів.

Відповідь: 300. ●

Приклад 3. В олімпіаді з математики взяли участь 30 учнів, із них 6 стали призерами. Який відсоток учнів становлять призери олімпіади?

● $x = \frac{6}{30} \cdot 100\% = 20\%$. Отже, 20 % учнів стали призерами олімпіади.

Відповідь: 20 %. ●

Приклад 4. Яку суму коштів потрібно покласти в банк під 10 % річних, щоб через три роки примати 13 310 грн, якщо щороку нараховані відсотки додаються до суми вкладу?

● Використаємо формулу складних відсотків: $S_n = S_0 \left(1 + \frac{m}{100}\right)^n$, тоді $S_0 = S_n : \left(1 + \frac{m}{100}\right)^n$. За умовою задачі: $S_3 = 13310$ грн, $m = 10$, $n = 3$. Тоді $S_0 = 13310 : \left(1 + \frac{10}{100}\right)^3 = 13310 : 1,331 = 10000$ (грн).

Відповідь: 10000 грн. ●

Приклад 5. Якою стане маса 30 кг свіжої трави після сушіння, якщо під час сушіння вона втрачає 2 % своєї маси?

А	Б	В	Г	Д
24 кг	2,4 кг	27,6 кг	6 кг	7,6 кг

● $100\% - 92\% = 8\% = 0,08$. Тоді: $x = 30 \cdot 0,08 = 2,4$ (кг).

Відповідь: Б. ●

Приклад 6. Початкову ціну товару 250 грн спочатку знизили на 25 %, а потім підвищили на 20 %. Визначте нову ціну товару.

А	Б	В	Г	Д
225 грн	215 грн	275 грн	265 грн	250 грн

● 1) $100\% - 25\% = 75\% = 0,75$; ціна товару після зниження: $250 \cdot 0,75 = 187,5$ (грн);

2) $100\% + 20\% = 120\% = 1,2$; нова ціна товару: $187,5 \cdot 1,2 = 225$ (грн).

Відповідь: А. ●

Приклад 7. Учителям у 2019 році підвищили заробітну плату на 30 %, а в 2020 році — ще на 10 %. На скільки відсотків підвищили вчителям заробітну плату за два роки?

● Нехай заробітна плата учителя становила x грн. Після підвищення в 2019 році вона становила $x + 0,3x = 1,3x$. Після підвищення в 2020 році (за 100 % беремо вже $1,3x$) заробітна плата становитиме $1,3x + 0,1 \cdot 1,3x = 1,43x$. Отже, заробітна плата учителя зросла на $1,43x - x = 0,43x$, тобто на $0,43x : x = 0,43 = 43\%$.

Відповідь: 43 %. ●

Приклад 8. У стиглому плоді вишні 80 % води, а в сушеному — 5 %. Скільки кілограмів сушеної вишні можна одержати з 57 кг свіжих плодів?

● $100\% - 80\% = 20\%$, тоді $57 \cdot 0,2 = 11,4$ (кг) — маса сухої речовини вишні у свіжому плоді. У сушеному — маса сухої речовини вишні становить $100\% - 5\% = 95\%$, тому $11,4 : 0,95 = 12$ (кг) — маса сушеної вишні.

Відповідь: 12 кг. ●

Приклад 9. У 200 грамах сплаву олова й міді міститься 25 % міді. Скільки грамів олова потрібно додати до сплаву, щоб уміст міді становив 10 %?

● Маса міді в сплаві становить 25 %, тоді $200 \cdot 0,25 = 50$ (г). У новому сплаві маса міді становить 10 %, тому $50 : 0,1 = 500$ (г) — маса нового сплаву. Отже, у сплав треба додати $500 - 200 = 300$ (г) олова.

Відповідь: 300 г. ●

Приклад 10. Для пришвидшення виконання завдання майстрові дали помічника, відтак продуктивність праці зросла на 25 %. На скільки відсотків зменшиться час виконання завдання?

● Нехай майстер виготовляє x одиниць продукції за 1 год, тоді за час t год він виготовить xt одиниць продукції. Оскільки майстрові дали помічника, то продуктивність праці зросла на 25 % і стала дорівнювати $1,25x$ одиниць продукції за 1 год. Обсяг завдання не змінився, тому $xt = 1,25x \cdot t_1$,